Врз основа на член 44 став (3) од Законот за наставниците и стручните соработници во основните и средните училишта („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/19) министерот за образование и наука донесе

П Р А В И Л Н И К
за основните професионални компетенции по подрачја на стручниот соработник во основните и средните училишта

Член 1

Со овој правилник се утврдуваат основните професионални компетенции по подрачја на стручниот соработник во основните и средните училишта (во натамошниот текст: основните професионални компетенции).

Воспитно – образовната дејност во основното образование и средното образование ја остваруваат стручните соработници: педагог, психолог, специјален едукатор и рехабилитатор, социолог, социјален работник, библиотекар и друго.

Член 2

Основните професионални компетенции опфаќаат основни знаења, способности и вештини коишто ги поседува стручниот соработник за да може квалитетно да ја извршува работата на стручен соработник во основно и средно училиште.

Основните професионални компетенции опфаќаат професионални вредности и професионални знаења и вештини во следните подрачја:

- работа со ученици;
- работа со наставници;
- работа со родители;
- соработка со заедницата;
- професионален развој и професионална соработка;
- аналитичко-истражувачка работа;
- училишна структура, организација и клима.

Член 3

Основните професионални компетенции се однесуваат на стручниот соработник: педагог, психолог, специјален едукатор и рехабилитатор, социолог, социјален работник и библиотекар.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник кои се однесуваат на професионалните знаења и вештини се групирани во две категории: заеднички компетенции и специфични компетенции за одделните профили стручни соработници.

Во рамките на двете категории, компетенциите се организирани во седум подрачја, а секое подрачје се состои од неколку потподрачја.

ЗАЕДНИЧКИ КОМПЕТЕНЦИИ НА СТРУЧНИТЕ СОРАБОТНИЦИ

Член 4

Заедничките компетенции се однесуваат на стручниот соработник: педагог, психолог, социолог, социјален работник, специјален едукатор и рехабилитатор и библиотекар.

Член 5

Во подрачјето „Работа со учениците“ опфатени се три потподрачја:

- Поддршка на учениците во учењето;
- Следење и поддршка на развојот на учениците и
- Професионална и кариерна ориентација на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Поддршка на учениците во учењето** се однесуваат на разбирање на индивидуалните разлики во учењето кај учениците, знаења за методите и техниките за работа со учениците, познавање и користење на соодветни стратегии за учење и поучување како и поддршка на учениците во учењето соодветни со нивните потреби.

Основните професионални компетенции од потподрачјето **Следење и поддршка на развојот на учениците** се однесуваат на познавањето и примената на различни видови стратегии и приоди во индивидуалната и групната форма на наставна работа и комуникацијата со учениците за развивање на нивната самодоверба, хуманост, солидарност, мултикултурализам, интеркултурализам, меѓуетничка соработка и интеграција, демократско учество и др.

Основните професионални компетенции од потподрачјето **Професионална и кариерна ориентација на учениците** се однесуваат на познавање и соодветно користење методи, техники и инструменти за професионална ориентација, советување и кариерно насочување на учениците.

Член 6

Во подрачјето „Работа со наставниците“опфатени се три потподрачја:

- Поддршка на наставниците во планирањето и реализирањето на воспитно- образовниот процес и самоевалвацијата;
- Поддршка на наставниците во работата со учениците и
- Поддршка на наставниците во работата со родителите.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Поддршка на наставниците во планирањето и реализирањето на воспитно- образовниот процес и самоевалвацијата** се однесуваат на познавање на стратешките, концепциските и програмските документи и стандарди за потсистемот на образованието во кој работи, познавање на принципите и приодите во планирањето и оценувањето, како и на помагање на наставниците во планирањето, реализирањето на наставата, следењето и вреднувањето на учениците при што се земаат предвид индивидуалните карактеристики и потреби на учениците во дадените развојни периоди.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Поддршка на наставниците за работата со учениците** се однесуваат на знаења за различните наставни методи, стратегии на учење и поучување, за приспособување на наставата на карактеристиките на учениците, како и на давањето на стручна поддршка на наставниците во воспоставување добра комуникација помеѓу учениците и наставниците и на учениците меѓусебно.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Поддршка на наставниците за работата со родителите** се однесуваат на знаења и вештини за изработка на стратегија, односно избор на методите и содржините за соработка помеѓу наставниците и родителите.

Член 7

Во подрачјето „Работа со родителите“опфатени се три потподрачја:

- Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите;
- Едукација на родителите и
- Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите** се однесуваат на разбирање за тоа како семејството влијае на когнитивниот, емоционалниот и социјалниот развој на учениците, на умешноста да се идентификуваат потенцијалните кризни ситуации во семејствата што го засегаат развојот и учењето на учениците и на вештините за соодветно комуницирање давање поддршка на семејството.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Едукација на родителите** се однесува на знаењата и вештините за идентификација на потребите на родителите за едукација и едукација на родителите поврзана со нивната родителска улога и начините на комуникација со децата при помагање во учењето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето** се однесуваат на знаењата и вештините за вклучување на родителите во одделни сегменти од воспитно- образовниот процес.

Член 8

Во подрачјето „Соработка со заедницата“ се опфатени две потподрачја:

- Соработка со локалната заедница и
- Соработка со стручните институции и организации.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Соработка со локалната заедница** се однесуваат на учество во планирањето, реализирањето и следењето на активностите на училиштето и заедницата со кои се подобруваат постигањата на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Соработка со стручните институции и организации** се однесуваат на знаењата и вештините за остварување соработка со соодветните институции при работата со одредена група ученици, наставници, родители и за сопствената работа.

Член 9

Во подрачјето „Професионален развој и професионална соработка“ се опфатени две потподрачја:

- Личен професионален развој и
- Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Личен професионален развој** се однесуваат на знаењата и вештините за користење на стекнатите знаења за унапредување на сопствената практика, како и за планирање, водење евиденција и организирање на доказите за сопствениот професионален развој.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето** се однесуваат на знаењата и вештините за подготовка на инструменти, прибирање на податоци и анализа на потребите за професионален развој на наставниците. Компетенциите на стручниот соработник за ова потподрачје подразбираат и поседување знаења и вештини за реализирање на разни форми на едукација со воспитно-образовниот кадар.

Член 10

Во подрачјето „Аналитичко-истражувачка работа“опфатени се две потподрачја:

- Анализа и проценка на воспитно-образовната работа и
- Истражување на воспитно-образовната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Анализа и проценка на воспитно-образовната работа** се однесуваат на знаењата на методологијата за анализа на документацијата за воспитно-образовната работа во училиштето и вештините за извлекување заклучоци и нивно користење за унапредување на воспитно-образовниот процес.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Истражување на воспитно-образовната работа** се однесуваат на знаењата и вештините за прибирање податоци, квантитативна и квалитативна анализа на добиените податоци, интерпретација и известување за добиените резултати од истражувањата, како и давање препораки во функција на унапредување на воспитно – образовниот процес.

Член 11

Во подрачјето „Училишна структура, организација и клима“ се опфатени две потподрачја:

- Училишна структура и организација (планирање, следење на воспитно-образовната работа, педагошка евиденција и документација, евалвација) и
- Училишна клима, безбедна средина и демократско учество.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Училишна структура и организација** се однесуваат на знаењата за системот на организација и функционирање на училиштето, потребите и приоритетите на училиштето, како и на вештините за изготвување и образложување на иницијативи за осовременување на воспитно-образовната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник од потподрачјето **Училишна клима, безбедна средина и демократско учество** се однесуваат на знаењата за развивање програми кои се однесуваат на социјалната и образовната инклузија, како и на планирањето и организирањето на активности за мултикултурализам, интеркултурализам и меѓуетничка интеграција и демократско учество на учениците во животот на училиштето.

Член 12

Заедничките професионални компетенции што треба да ги поседува стручниот соработник од членовите 5, 6, 7, 8, 9, 10 и 11 од овој правилник се дадени во Прилог бр.1 кој е составен дел на овој правилник.

ОСНОВНИ ПРОФЕСИОНАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ СПЕЦИФИЧНИ ЗА ОДДЕЛНИ СТРУЧНИ СОРАБОТНИЦИ

ПЕДАГОГ

Член 13

Во подрачјето „Работа со учениците“ за стручниот соработник педагог опфатени се две потподрачја:

- Поддршка на учениците во учењето и
- Следење и поддршка на развојот на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Поддршка на учениците во учењето** се однесуваат на примената на стратегии за учење и поучување, како и знаења за ефективни техники на учење.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Следење и поддршка на развојот на учениците** се однесуваат знаењата и вештините за советување, следење и поттикнување на учениците за натамошен развој.

Член 14

Во подрачјето „Работа со наставниците“ за стручниот соработник педагог опфатени се две потподрачја:

- Поддршка на наставниците во планирањето и реализирањето на воспитно- образовниот процес и самоевалвацијата;
- Поддршка на наставниците во работата со учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Поддршка на наставниците во планирањето и реализирањето на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата** се однесуваат на знаењата на современите методи за следење и оценување на учениците, како и на вештините за помагање на наставниците во процесот на подготовката и реализацијата на квалитетна настава и интерактивно учење и во подготовката и реализацијата на екстерното и интерното проверување на постигањата на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Поддршка на наставниците во работата со учениците** се однесуваат на знаењата и вештините да се објаснат и демонстрираат начините на кои може да им се помогне на учениците за користење различни приоди во учењето.

Член 15

Во подрачјето „Работа со родителите“ за стручниот соработник педагог е опфатено едно потподрачје Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите** се однесуваат на знаењата за формите и методите за ефективно советување на родителите, како и на примената на различни методи и форми на индивидуални и групни советувања на родителите.

Член 16

Во подрачјето „Соработка со заедницата“ за стручниот соработник педагог е опфатено едно потподрачје Соработка со локалната заедница.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Соработка со локалната заедница** се однесуваат на вклученоста во процесот на планирање, организирање и следење на практичната настава во средните стручни училишта.

Член 17

Во подрачјето „Професионален развој и професионална соработка“ за стручниот соработник педагог е опфатено едно потподрачје Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето** се однесуваат на познавање на основните професионални компетенции за наставниците и на водењето документација за професионалниот развој на наставниците.

Член 18

Во подрачјето „Аналитичко-истражувачка работа“ за стручниот соработник педагог опфатено е едно потподрачје Истражување на воспитно-образовната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Истражување на воспитно-образовната работа** се однесуваат на знаењата и вештините за спроведување акциски и други видови на истражувања за подобрување на наставата.

Член 19

Во подрачјето „Училишна структура, организација и клима“ за стручниот соработник педагог е опфатено едно потподрачје Училишна структура и организација (планирање, следење на воспитно-образовната работа, педагошка евиденција и документација, евалвација).

Основните професионални компетенции на стручниот соработник педагог од потподрачјето **Училишна структура и организација** се однесуваат на знаењата за тоа како треба да се одвива наставниот процес, структурата на педагошката евиденција и документација и начините за нејзино водење, како и вештините за следење на наставата и педагошката евиденција и документација.

Член 20

Специфичните професионални компетенции што треба да ги поседува стручниот соработник–педагог од членовите 13, 14, 15, 16, 17, 18 и 19 од овој правилник се дадени во Прилог бр. 2 кој е составен дел на овој правилник.

ПСИХОЛОГ

Член 21

Во подрачјето “Работа со ученици“ за стручниот соработник психолог се опфатени три потподрачја:

- Поддршка на учениците во учењето;
- Следење и поддршка на развојот на учениците и
- Професионална и кариерна ориентација на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Поддршка на учениците во учењето** се однесуваат на познавањето и користењето на техники за советување и модерирање психолошки работилници.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Следење и поддршка на развојот на учениците** се однесуваат на знаењето и користењето на потврдени техники и стратегии за проценка и подобрување на социоемоционалното функционирање на учениците и нивното ментално здравје.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Професионална и кариерна ориентација на учениците** се однесуваат на познавањето и користењето психолошки мерни инструменти за професионална ориентација.

Член 22

Во подрачјето „Работа со наставници“ за стручниот соработник психолог опфатени се две потподрачја:

- Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата и
- Поддршка на наставниците за работа со учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно- образовниот процес и самоевалвацијата** се однесуваат на знаењата за современи и различни методи за следење и оценување, знаењата од психометрија и на вештините за помагање на наставниците во избирањето и изготвувањето на инструменти за вреднување и самовреднување на постигањата на учениците и подготовката и реализацијата на екстерното и интерното проверување на постигањата на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Поддршка на наставниците за работа со учениците** се однесуваат на знаењата и вештините за советување на наставниците, како да ги упатат учениците да користат различни приоди во учењето и успешно да ги идентификуваат и поттикнат способностите на надарените ученици.

Член 23

Во подрачјето „Работа со родителите“за стручниот соработник психолог се опфатени две потподрачја:

- Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите и
- Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите** се однесуваат на знаењата и вештините за примена на соодветни форми и методи за ефективно советување на родителите.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето** се однесуваат на преземање превентивни мерки за спречување на негативното влијание на средината врз младите и надминување на

изразените тешкотии.

Член 24

Во подрачјето „Соработка со заедницата“ за стручниот соработник психолог е опфатено едно потподрачје Соработка со локалната заедница.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Соработка со локалната заедница** се однесуваат на вклученоста во процесот на планирање, организирање и следење на практичната настава во средните стручни училишта.

Член 25

Во подрачјето „Професионален развој и професионална соработка“за стручниот соработник психолог е опфатено едно потподрачја Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето** се однесуваат на познавањето на основните професионални компетенции за наставници и на водењето документација за професионалниот развој на наставниците.

Член 26

Во подрачјето „Аналитичко-истражувачка работа“ за стручниот соработник психолог е опфатено едно потподрачје Истражување на воспитно-образовната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Истражување на воспитно-образовната работа** се однесуваат на знаењата и вештините за правилно користење на психолошките тестови и за спроведување акциски истражувања врз основа на кои предлага програми за подобрување на учењето и менталното здравје на учениците.

Член 27

Во подрачјето „Училишна структура, организација и клима“ за стручниот соработник психолог опфатени се две потподрачја:

- Училишна структура и организација (планирање, следење на воспитно-образовната работа, педагошка евиденција и документација, евалвација) и
- Училишна клима, безбедна средина и демократско учество.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Училишна структура и организација** се однесуваат на знаењата за правилно користење на психодијагностички инструменти.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник психолог од потподрачјето **Училишна клима, безбедна средина и демократско учество** се однесуваат на знаењета и примената на стратегии, техники и механизми за кризна интервенција во училиштето.

Член 28

Специфичните професионални компетенции што треба да ги поседува стручниот соработник - психолог од членовите 21, 22, 23, 24, 25, 26 и 27 од овој правилник се дадени во Прилог бр. 3 кој е составен дел на овој правилник.

СОЦИОЛОГ

Член 29

Во подрачјето „Работа со ученици“ за стручниот соработник социолог се опфатени две потподрачја:

- Поддршка на учениците во учењето и
- Следење и поддршка на развојот на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Поддршка на учениците во учењето** се однесуваат на познавањето на социјалните фактори кои влијаат на учењето и успехот на учениците, како и на работа со ученици кои имаат проблеми со планирањето на слободното време, со приспособувањето и однесувањето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Следење и поддршка на развојот на учениците** се однесуваат на знаењето и вештините за организација и реализација на вонаставните и слободните ученички активности.

Член 30

Во подрачјето „Работа со наставници“ за стручниот соработник социолог е опфатено едно

потподрачје Поддршка на наставниците во планирањето и реализирањето на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Поддршка на наставниците во планирањето и реализирањето на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата** се однесуваат на знаењата за потенцијалите и ризиците во учењето на учениците со различно социокултурно потекло, како и на вештините за помагање на наставниците при планирање и организирање на наставните и воннаставните активности, работата со општествените организации, соработката со локалната заедница, поддршката на работата на заедницата на учениците, соработката со родителите и др.

Член 31

Во подрачјето „Работа со родители“ за стручниот соработник социолог се опфатени две потподрачја:

- Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите и
- Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите** се однесуваат на знаењата и вештините за помагање на родителите во идентификувањето, следењето и надминувањето на социопатолошки појави кај нивните деца.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето** се однесуваат на заедничко преземање превентивни мерки за спречување на негативното влијание на средината врз младите и за надминување на изразените тешкотии.

Член 32

Во подрачјето „Соработка со заедницата“ за стручниот соработник социолог е опфатено едно потподрачје Соработка со локалната заедница.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Соработка со локалната заедница** се однесуваат на знаењата за функционалните односи и конфликти на училиштето и заедницата, како и на соработката со релевантни институции за спречување на девијантните појави во училиштето.

Член 33

Во подрачјето „Професионален развој и професионална соработка“ за стручниот соработник социолог опфатено е едно потподрачје Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето** се однесуваат на познавањето на основните професионални компетенции за наставниците и на водењето документација за професионалниот развој на наставниците.

Член 34

Во подрачјето „Аналитичко-истражувачка работа“ за стручниот соработник социолог е опфатено едно потподрачје Истражување на воспитно-образовната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Истражување на воспитно-образовната работа** се однесуваат на знаењата за методологијата на социолошките истражувања во образованието и нивното користење во сопствената практика.

Член 35

Во подрачјето „Училишна структура, организација и клима“ за стручниот соработник социолог се опфатенидве потподрачја:

- Училишна структура и организација (планирање, следење на воспитно-образовната работа, педагошка евиденција и документација, евалвација) и
- Училишна клима, безбедна средина и демократско учество.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Училишна структура и организација** се однесуваат на знаењата и вештините за следење на начинот за водење на педагошката евиденција и документација и за предлагање мерки за подобрување, како и за евидентирање и обезбедување опфат на училишните обврзници.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социолог од потподрачјето **Училишна клима, безбедна средина и демократско учество** се однесуваат на знаењата за важноста од вклученоста на сите ученици во образовниот процес, без разлика на нивното потекло, способности,

однесување и сл.

Член 36

Специфичните професионални компетенции што треба да ги поседува стручниот соработник социолог од членовите 29, 30, 31, 32, 33, 34 и 35 од овој правилник се дадени во Прилог бр. 4 кој е составен дел на овој правилник.

СОЦИЈАЛЕН РАБОТНИК

Член 37

Во подрачјето „Работа со ученици“ за стручниот соработник социјален работник се опфатени две потподрачја:

- Поддршка на учениците во учењето и
- Следење и поддршка на развојот на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Поддршка на учениците во учењето** се однесуваат на познавањето на методиките за социјална работа со поединец и социјална работа во локалната заедница, како и на вештините за идентификација, организација и искористување на ресурсите во училиштето и надворешната средина во функција на подобрување на успехот на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Следење и поддршка на развојот на учениците** се однесуваат на познавање и примена на соодветни пристапи во социјалната работа.

Член 38

Во подрачјето „Работа со наставници“ за стручниот соработник социјален работник се опфатени три потподрачја:

- Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата;
- Поддршка на наставниците за работа со учениците и
- Поддршка на наставниците за работа со родителите.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата** се однесуваат на знаењата за потенцијалните ризици во учењето на учениците со различно социокултурно потекло.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Поддршка на наставниците за работа со учениците** се однесуваат на познавање на техниките на медијација и решавање конфликти во социјалната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Поддршка на наставниците за работа со родителите** се однесуваат на познавање техники на медијација и решавање конфликти во социјалната работа со родители.

Член 39

Во подрачјето „Работа со родители“ за стручниот соработник социјален работник се опфатени три потподрачја:

- Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите;
- Едукација на родителите и
- Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите** се однесуваат на познавањето пристапи за работа со семејствата и поединечни случаи.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Едукација на родителите** се однесуваат на знаењата и вештините за организирање и вклучување на родителите во препознавањето и надминувањето на социјалните ризици и нивното влијание врз развојот на детето и неговото учење.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Вклучување на родителите во животот и работата на училиштето** се однесуваат на знаењата и вештините за соработка со родителите преку нивното вклучување во различни работни и други тела во училиштето.

Член 40

Во подрачјето „Соработка со заедницата“ за стручниот соработник социјален работник се опфатени две потподрачја:

- Соработка со локалната заедница и
- Соработка со стручните институции и организации.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Соработка со локалната заедница** се однесуваат на знаењата за методиката на социјалната работа во локалната заедница, како и на вештините за иницирање и воспоставување соработка, преговарање со заедницата за реализација на заеднички проекти од социјален карактер во училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Соработка со стручните институции и организации** се однесуваат на знаењата и вештините за воспоставување на мрежна социјална работа.

Член 41

Во подрачјето „Аналитичко-истражувачка работа“ за стручниот соработник социјален работник е опфатено едно потподрачје Истражување на воспитно-образовната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Истражување на воспитно-образовната работа** се однесуваат на знаењата за методологијата на социјалната работа во образованието, како и на вештини за спроведување акциски истражувања во социјалната работа во образованието.

Член 42

Во подрачјето „Училишна структура, организација и клима“ за стручниот соработник социјален работник се опфатени две потподрачја:

- Училишна структура и организација (планирање, следење на воспитно-образовната работа, педагошка евиденција и документација, евалвација) и
- Училишна клима, безбедна средина и демократско учество.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Училишна структура и организација** се однесуваат на знаењата и вештините за примена на техники за планирање, програмирање и евалвација на социјалната работа со поединци и семејства.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник социјален работник од потподрачјето **Училишна клима, безбедна средина и демократско учество** се однесуваат на знаењето за важноста на вклученоста на учениците од семејствата со социјален ризик во образовниот процес.

Член 43

Специфичните професионални компетенции што треба да ги поседува стручниот соработник социјален работникод членовите 37, 38, 39, 40, 41 и 42 се дадени во Прилог бр.5 кој е составен дел на овој правилник.

СПЕЦИЈАЛЕН ЕДУКАТОР И РЕХАБИЛИТЕТОР

Член 44

Во подрачјето „Работа со учениците“ за стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор се опфатени три потподрачја:

- Поддршка на учениците во учењето;
- Следење и поддршка на развојот на учениците и
- Професионална и кариерна ориентација на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Поддршка на учениците во учењето** се однесуваат на знаењата за соодветните стратегии и техники за проценка на образовните потреби на учениците со посебни образовни потреби, како и на вештините за давање непосредна помош во учењето на учениците со посебни образовни потреби.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Следење и поддршка на развојот на учениците** се однесуваат на знаењата и вештините за следење на ефектите од индивидуалниот образовен план (во натамошниот текст: ИОП).

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Професионална и кариерна ориентација на ученици**те се однесуваат на знаењата и вештините за индивидуално и групно советување со учениците со посебни образовни потреби за правилен избор на понатамошното образование или професија.

Член 45

Во подрачјето „Работа со наставниците“ за стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор се опфатени две потподрачја:

- Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата;
- Поддршка на наставниците за работа со учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно- образовниот процес и самоевалвацијата** се однесуваат на знаењата и вештините за изготвување/избирање методи, техники, средства за работа како и инструменти за оценување соодветни на видот на посебните образовни потреби, поставените цели во ИОП и стилот на учење на ученикот.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Поддршка на наставниците за работа со учениците** се однесуваат на знаењата и вештините за давање стручна помош на наставниците преку индивидуални или групни средби и обуки за идентификување на учениците со посебни образовни потреби и стратегиите за работа со нив.

Член 46

Во подрачјето „Работа со родителите“ за стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор е опфатено едно потподрачје Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Индивидуални и групни советувања и консултации со родителите** се однесуваат на знаењата и вештините за спроведување на индивидуални и групни советувања на родителите на деца со посебни образовни потреби.

Член 47

Во подрачјето „Соработка со заедницата“ за стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор е опфатено едно потподрачје Соработка со локалната заедница.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Соработка со локалната заедница** се однесуваат на знаењата и вештините за вклученоста во процесот на планирање, организирање и следење на практичната настава во средните стручни училишта.

Член 48

Во подрачјето „Професионален развој и професионална соработка“ за стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор е опфатено едно потподрачје Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето** се однесуваат на познавањето на основните професионални компетенции на наставниците и на водењето документација за професионалниот развој на наставниците.

Член 49

Во подрачјето „Аналитичко-истражувачка работа“ за стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор е опфатено едно потподрачје Истражување на воспитно-образовната работа.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Истражување на воспитно-образовната работа** се однесуваат на знаењата и вештините за спроведување акциски истражувања за подобрување на наставата.

Член 50

Во подрачјето „Училишна структура, организација и клима“ за стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор се опфатени две потподрачја:

- Училишна структура и организација (планирање, следење на воспитно-образовната работа, педагошка евиденција и документација, евалвација) и
- Училишна клима, безбедна средина и демократско учество.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Училишна структура и организација** се однесуваат на знаењата и вештините за следење на начинот водење на евиденција и документација за учениците со посебни образовни потреби и предлагање мерки за подобрување.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од потподрачјето **Училишна клима, безбедна средина и демократско учество** се однесуваат на знаењата и вештините за соодветно вклучување на учениците со посебни образовни потреби во активностите на ученичките заедници.

Член 51

Специфичните професионални компетенции што треба да ги поседува стручниот соработник специјален едукатор и рехабилитатор од членовите 44, 45, 46, 47, 48, 49 и 50 од овој правилник се дадени во Прилог бр. 6 кој е составен дел на овај правилник.

БИБЛИОТЕКАР

Член 52

Во подрачјето „Работа со учениците" за стручниот соработник библиотекар се опфатени две потподрачја:

- Поддршка на учениците во учењето и
- Следење и поддршка на развојот на учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Поддршка на учениците во учењето** се однесуваат на знаењето и вештините за поттикнување на учениците да ги развиваат вештините за самостојно читање и учење, како и за упатување на учениците критички и аналитички да читаат и вреднуваат различни содржини и извори на информации.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Следење и поддршка на развојот на учениците** се однесуваат на знаењата за моделите и формите за водење вонншаставни активности за читање и пишување, како и на вештините за избирање материјали од различен формат за поддршка на читањето заради учење и заради уживање.

Член 53

Во подрачјето „Работа со наставниците" за стручниот соработник библиотекар се опфатени две потподрачја:

- Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно-образовниот процес и самоевалвацијата и
- Поддршка на наставниците за работа со учениците.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Поддршка на наставниците за планирање и реализирање на воспитно- образовниот процес и самоевалвацијата** се однесуваат на знаењата и вештините за поврзување на расположливите ресурси во библиотеката со планирање и реализирање на наставните и вонншаставните активности.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Поддршка на наставниците за работа со учениците** се однесуваат на знаењата и вештините да се објаснат и демонстрираат начините на кои може да им се помогне на учениците во користењето на книгата и други печатени публикации во учењето и совладувањето на наставниот материјал.

Член 54

Во подрачјето „Работа со родителите" за стручниот соработник библиотекар е опфатено едно потподрачје Едукација на родителите.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Едукација на родителите** се однесуваат на знаењата и вештините за користење различни начини на вклучување на родителите во разни активности во библиотеката.

Член 55

Во подрачјето „Соработка со заедницата" за стручниот соработник библиотекар е опфатено едно потподрачје Соработка со стручните институции и организации.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Соработка со стручните институции и организации** се однесуваат на знаењата и вештините за воспоставување мрежа на соработка со надворешни организации и институции со дејност која е поврзана со библиотекарството, книгоиздателството, библиофилството и слично.

Член 56

Во подрачјето „Професионален развој и професионална соработка" за стручниот соработник библиотекар се опфатени две потподрачја:

- Личен професионален развој и
- Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Личен професионален развој** се однесуваат на знаењата за ефективните начини и можности за личен и професионален развој, како и на вештините за анализирање и утврдување на

потребите за подобрување на сопствената практика.

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од потподрачјето **Поддршка на професионалниот развој и соработка во училиштето** се однесуваат на познавање на начините за извлекување и користење информации од различни пишани и дигитални извори, како и на вештините за селекција и подредување на наставни ресурси, чување во библиотека и нудење за користење на останатите во училиштето.

Член 57

Основните професионални компетенции на стручниот соработник библиотекар од подрачјето **Училишна структура и организација и училишна клима,** се однесуваат на разбирање за важноста на библиотеката како центар за учење и користење различни извори на информации, како и на вештини за организирање настани поврзани со работењето на библиотеката.

Член 58

Специфичните професионални компетенции што треба да ги поседува стручниот соработник библиотекар од членовите 52, 53, 54, 55, 56 и 57 од овој правилник се дадени во Прилог бр. 7 кој е составен дел на овој правилник.

Член 59

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на неговото донесување.

Член 60

Со денот на влегувањето во сила на овај правилник престанува да важи Правилникот за основните и професионални компетенции по подрачја на стручниот соработник во основните и средните училишта бр.20-14619/1 од 20.10.2016 година.

Министер за образование и наука,
Dr. Arbër Ademi с.р

Бр.18-3998/1
18.03.2020 година

Прилог бр. 1

ЗАЕДНИЧКИ КОМПЕТЕНЦИИ НА СТРУЧНИТЕ СОРАБОТНИЦИ

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УЧЕЊЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	**Професионални способности и вештини**
1. разбира концепти за когнитивниот развој, учењето и наставата и нивната поврзаност со поучувањето;	1.1. ја проценува подготвеност на учениците за вклучување и напредување во образовниот систем;
2. ги разбира индивидуалните разлики во учењето кај учениците и познава соодветни стратегии за учење и поддршка на учениците во учењето;	2.1. сензибилизиран е за различните образовни потреби на учениците, умее да идентификува и обезбедува соодветна поддршка;
3. знае за факторите кои влијаат на процесот на учење и мотивација на учениците;	3.1. гради високи лични стандарди за успех кај учениците и позитивен став кон учењето;
	3.2. идентификува потенцијални фактори кои може да доведат до неуспех и информира и дава препораки;
4. познава методи и техники за работа со ученици и нивно успешно советување за учење;	4.1. користи различни пристапи и им помага на учениците во учењето во согласност со нивните потреби;
5. познава различни концепти и модели за развој на инклузивно образование;	5.1. избира соодветни приоди за инклузија;
6. познава и користи асистивна технологија[1] при работа со ученици со посебни образовни потреби.	6.1. промовира користење на асистивна технологија од страна на учениците.

[1]Под асистивна технологија се подразбира секој предмет, дел од опрема или производ, било да е набавен од продавница, специјално нарачан, адаптиран или приспособен, кој се користи да ги зголеми, одржи илиподобри функционалните можности на лицата со хендикеп.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: СЛЕДЕЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. ги разбира процесите на социјалниот и на емоционалниот развој и нивната поврзаност со однесувањето на учениците;	1.1. поттикнува и развива самодоверба и самопочитување кај учениците;
2. ги разбира предизвиците во комуникацијата и соработката со припадници на различни култури, со различни вредности и искуства.	2.1. комуницира со учениците на начин кој обезбедува поддршка и доверба;
	2.2. промовира позитивни вредности, ставови и однесувања и поттикнува мултикултурализам, интеркултурализам и меѓуетничка соработка и интеграција и демократско учество на учениците;
	2.3. приспособува пристап во индивидуална и групна работа со учениците во зависност од видот на проблемот.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: ПРОФЕСИОНАЛНА И КАРИЕРНА ОРИЕНТАЦИЈА НА УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за важноста и начелата за професионална и кариерна ориентација на учениците;	1.1. избира и користи соодветни методи и инструменти за професионална ориентација и советување за кариерно насочување на учениците;
2. познава методи за професионална ориентација, советување и кариерно насочување на учениците;	
3. информиран е за состојбите на пазарот на трудот;	3.1. професионалното и кариерното советување на учениците го базира врз утврдените интереси, способности и општествени можности.
4. информиран е за мрежата на средни училишта/ високообразовни институции;	
5. знае за важноста од правилен избор на професија.	

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ВО ПЛАНИРАЊЕТО И РЕАЛИЗИРАЊЕТО НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС И САМОЕВАЛВАЦИЈАТА	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава стратешки, концепциски и програмски документи и стандарди за потсистемот на образованието во кој работи; 2. познава актуелни програми и приоди (на пр., Образование за животни вештини, Иновации и претприемништво, Проектна работа и сл.) што треба да се користат во училиштето;	1.1. дава стручна поддршка на наставниците во разбирањето и примената на програмските и концепциските документи;
3. познава принципите за изработка на ИОП / знае за важноста на ИОП за учениците со посебни образовни потреби;	3.1. дава стручна поддршка во изготвување на индивидуален образовен план;
4. познава таксономии за воспитно-образовните цели; 5. знае за видови планирања на воспитно- образовната работа;	4.1. дава стручна поддршка во планирањето на наставата;
6. познава индивидуални карактеристики и потреби на развојните периоди на ученикот;	6.1. поттикнува високи очекувања кај наставниците за развојот и постигањата на учениците;
7. разбира на кој начин средината го поттикнува и овозможува учењето;	7.1. промовира и создава отворена и стимулативна средина која поттикнува истражување, учење и независност;
8. познава начела за воспоставување позитивна социоемоционална клима во училницата;	8.1. дава стручна помош и обезбедува позитивна социоемоционална клима во училницата;
9. знае дека примарна цел на оценувањето е унапредување на постигањата на учениците;	9.1. дава насоки како резултатите од оценувањето да се користат за подобрување на процесот на наставата и учењето;
10. познава етички кодекс во оценувањето;	10.1. применува принципи на етички кодекс во оценувањето;
11. познава различни извори на знаења и потенцијалите што ги имаат;	11.1. дава стручна поддршка на наставниците за користење на различни извори на знаења;
12. информиран е за проектите на ниво на државата за подобрување на квалитетот на наставата;	12.1. дава поддршка во спроведувањето проектни активности во функција на се подобрување на квалитетот на наставата;
13. ја разбира улогата на одделенскиот/класниот раководител.	13.1. дава стручна помош за активности што треба да реализира раководител на паралелка.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ВО РАБОТАТА СО УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. го разбира влијанието на социјалните и културните фактори врз образованието, како и придонесот на образованието за социјална кохезија;	1.1. промовира почитување на разликите и демократските вредности;
	1.2. идентификува, почитува и развива силни страни на на личноста на секој ученик;
2. знае за важноста на приспособувањето на наставата на карактеристиките на учениците;	2.1. дава поддршка на наставници за индивидуализација и диференциација во задолжителната, додатната и дополнителната настава, слободните ученички активности и натпревари;
3. знае принципи на добра комуникација помеѓу учениците и наставниците и на учениците меѓусебно;	3.1. дава стручна поддршка на наставници за воспоставување добра комуникација помеѓу учениците и наставниците и на учениците меѓусебно;
4. знае за можните проблеми во однесувањето на учениците и начините за нивно разрешување.	4.1. дава помош на наставникот во справување со непочитувањето на правилата за и разрешување на проблеми со однесувањето на учениците.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РАБОТАТА СО РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и вештини	Професионални способности и вештини
1. знае за важноста на соработката меѓу наставниците и родителите;	1.1. промовира култура на наставничко-родителска соработка;
2. знае методи за наставничко-родителска соработка.	2.1. помага на наставници во изборот на соодветни методи, активноси и содржини за соработка со родителите.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ИНДИВИДУАЛНИ И ГРУПНИ СОВЕТУВАЊА И КОНСУЛТАЦИИ СО РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. разбира за влијанието на семејството врз когнитивното, емоционалното и социјалното функционирање на учениците;	1.1. во семејствата идентификува потенцијални кризни ситуации што влијаат врз развојот и учењето на учениците и дава соодветна поддршка на семејството;
2. поседува знаења за комуникација со родителите на децата.	2.1. комуницира во зависност од ситуацијата и личноста на родителот.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ЕДУКАЦИЈА НА РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава карактеристикит на учењена возрасни како и методи и форми за образование на возрасни;	1.1. презентира знаења од својата стручна област кон родителите;
2. разбира за потребата од јакнење на родителските компетенции за успешен развој и напредок на нивните деца.	2.1. помага на родители за развој на вештини за поттикнување поквалитетен развој и учење на своето дете.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОДИТЕЛИТЕ ВО ЖИВОТОТ И РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае начини за соработка со семејството и можности за негово учество во животот и работата на училиштето.	1.1. промовира доверба и разбирање за градење партнерства со семејствата;
	1.2. мотивира родители за вклучување во активности на училиштето;
	1.3. развива ефективна соработка со семејствата.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА **Потподрачје: СОРАБОТКА СО ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава начини за соработка со локалната заедница и можностите за нејзино учество во животот во училиштето;	1.1. промовира соработка со локалната заедница;
2. знае за потенцијалите на локалната заедница за поддршка на училиштето.	2.1. придонесува вредностите на културите во заедницата да се рефлектираат во сите аспекти на работата на училиштето.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА Потподрачје: СОРАБОТКА СО СТРУЧНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. Ја разбира важноста на соработката со стручните институции;	1.1. развива и користи соодветни начини за соработка со стручните институции;
	1.2. промовира професионалност, доверба и почит во градењето партнерства со стручните институции;
2. знае за дејностите на институциите значајни за работата во училиштето;	2.1. идентификува релевантни институции за соработка во одделни подрачја;
3. информиран е за актуелни програми за млади што ги реализира невладиниот сектор.	3.1. идентификува и предлага подрачја за заедничка соработка со здруженија во заедницата.

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА Потподрачје: ЛИЧЕН ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за комплексноста на професијата стручен соработник, како и правата и одговорностите што таа ги носи;	1.1. (формалното, неформалното и информалното образование и учење) ги користи за унапредување на сопствената практика;
2. сфаќа за значајноста на личниот професионален развој;	2.1. идентификува потреби за личен професионален развој користејќи стандарди и резултати од саморефлексија на сопствената работа;
3. знае за компетенциите и стандардите за стручните соработници;	
4. знае како се изработува личен план за професионален развој;	
5. знае ефективни начини и можности за личен и професионален развој;	5.1. развива и применува рефлективни вештини за анализирање, самоевалвација и подобрување на сопствената практика;
6. разбира и ја почитува филозофијата на доживотно учење;	6.1. применува новини и промени во сопствената работата;
7. информиран е за професионалните здруженија на стручните соработници;	7.1. соработува со стручните соработници и со професионални здруженија во и надвор од училиштето.
8. познава етички кодекс на професијата.	

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА **Потподрачје: ПОДДРШКА НА ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ И СОРАБОТКАТА ВО УЧИЛИШТЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. разбира за важноста на професионалниот развој во функција на подобрување на работата во училиштето;	1.1. активно промовира професионални и колегијални односи и соработува со колегите
	1.2. придонесува за професионалниот развој на воспитно-образовниот кадар во училиштето;
2. информиран е за стручните настани во образованието;	2.1. мотивира наставници за професионално усовршување и создава средина во која сите учат;
3. познава методи и форми на стручно усовршување;	3.1. планира професионален развој врз основа на испитување на потребите на наставниците;
4. знае како се планира професионалниот развој на наставниците.	4.1. реализира различни форми на обуки со воспитно-образовниот кадар.

АНАЛИТИЧКО – ИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА **Потподрачје: АНАЛИЗА И ПРОЦЕНКА НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА РАБОТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за документацијата што се води за воспитно-образовната работа во училиштето;	1.1. придонесува да се воспостави систем за редовни анализи на одделни воспитно-образовни прашања во училиштето;
	1.2. користи резултати од анализи за унапредување на воспитно-образовниот процес;
2. ја познава методологијата за анализа на документацијата;	2.1. поврзува, обработува и анализира различни податоци за воспитно-образовната работа и извлекува заклучоци од анализите;
3. знае начини за интерпретација и известување за резултатите од анализата.	3.1. дава препораки врз основа на добиените податоци од истражувањето.

АНАЛИТИЧКО – ИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА **Потподрачје: ИСТРАЖУВАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТА РАБОТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за методологијата на педагошките истражувања и основи на дескриптивната статистика;	1.1. ја унапредува воспитно-образовната работа да се базира врз истражувања и факти;
	1.2. анализира и интерпретира податоци од спроведени истражувања;
	1.3. користи резултати од истражувања во сопствената практика;
2. познава различни техники за прибирање информации за воспитно-образовната практика;	2.1. спроведува истражувања на прашања актуелни за училиштето;
3. познава методи за квантитативна и квалитативна анализа на податоците;	3.1. анализира податоци од квантитативни и квалитативни истражувања;
	3.2. користи програми за статистичка обработка на податоци;
4. знае начини за соодветна интерпретација и известување за резултатите од истражувањата.	4.1. интерпретира податоци од различни видови истражувања.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈА (ПЛАНИРАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТАРАБОТА, ПЕДАГОШКА ЕВИДЕНЦИЈА И ДОКУМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛВАЦИЈА)**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1.знае за образовниот систем, особено потсистемот на образованието во којшто работи и актите со кои е регулиран;	1.1.се раководи според општите принципи на системот на воспитание и образование;
	1.2.работата на училиштето ја евалуира и проценува;
2. разбира за современите образовни тенденции;	2.1.предлага мерки за унапредување на воспитно – образовниот процес;
3. информиран е за актуелните случувања во образованието во земјата;	3.1.промовира иновации во воспитно - образовната работа согласно принципите на настава и учење за 21-от век;
4. знае за системот на организација и функционирање на училиштето;	4.1.промовира систематичност и одговорност во работењето на училиштето;
5. познава документи со кои е регулирана работата на училиштето;	
6. знае за потребите и приоритетите на училиштето.	

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА КЛИМА, БЕЗБЕДНА СРЕДИНА И ДЕМОКРАТСКО УЧЕСТВО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава принципи за создавање позитивна клима во училиштето;	1.1. поттикнува соработка меѓу сите чинители во училиштето за создавање безбедна средина и позитивна клима;
	1.2. развива чувство за припадност, заемно почитување и придонес кон училишната заедница;
2. знае за важноста од вклученоста на сите ученици во образовниот процес;	2.1. придонесува за инклузивната клима во училиштето;
3. знае за конвенциите за правата на децата и за антидискриминација;	3.1. промовира вредности за прифаќање и почитување на различности, толеранција и ненасилно однесување;
4. знае за можни ризици и опасности од дискриминација врз сите основи;	4.1. создава клима за прифаќање и недискриминација;
5. ја разбира важноста на мултикултурализам, интеркултурализам и меѓуетничка соработка и интеграција и демократско учество;	5.1. работи во промовирање и оранизирање на активности базирани на мултикултурализам, интеркултурализам и меѓуетничка соработка и интеграција и демократско учество;;
6. знае за важноста за родово избалансиран пристап во училиштето;	6.1. води грижа да има родово избалансиран пристап при реализација на активности во училиштето;
7. знае за можни закани по физичка и психичка безбедност на учениците;	7.1. идентификува можни закани по безбедноста специфични за училиштето и за конкретната популација во училиштето;
8. знае за важноста на учеството на учениците во донесувањето одлуки кои се од интерес за нивниот живот во училиштето;	8.1. поттикнува чувство на одговорност и ангажираност кај учениците;
9. разбира дека е важно обезбедување на соодветна атмосфера и услови за слободно конструктивно изразување на мислењето на учениците за животот во училиштето;	9.1. обезбедува соодветна атмосфера и услови за демократско учество на учениците во животот на училиштето;
	9.2. помага на ученици во процесите на информирање, формирање и искажување мислење, донесување одлука и преземање соодветна акција за релевантни прашања од животот во училиштето што се од нивен интерес;
10. знае начела и механизми за демократско учество на учениците во животот на училиштето, како и за функционирање на училишна заедница базирана врз демократски основи.	10.1. помага на ученици и наставници во функционирање на училишната заедница врз демократски основи;
	10.2. промовира вредности за личната безбедност и безбедност на другите.

СПЕЦИФИЧНИКОМПЕТЕНЦИИ НА СТРУЧЕН СОРАБОТНИК - ПЕДАГОГ **Прилог бр. 2**

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УЧЕЊЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава принципи за работа во работилници;	1.1. има вештини за модерирање педагошки работилници;
2. познава ефективни техники за учење;	2.1. помага на ученици за развој на вештини за самостојно учење;
3. познава соодветни стратегии за учење и поучување.	3.1. избира и применува соодветни стратегии за учење и поучување;

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: СЛЕДЕЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае што се развојни и ситуациони кризи и познава начини за справување со истите;	1.1. идентификува и соодветно реагира на кризни состојби на учениците;
	1.2. користи стратегии за справување со несоодветно однесување на учениците;
2. знае принципи, модели и форми за користење на слободното време на учениците во училиштето;	2.1. дава поддршка во организацијата и реализиацијата на воннаставните активности на учениците во училиштето;
3. знае , методи и средства на воспитна работа.	3.1. решава воспитни ситуации со примена на современи методи на воспитна работа и модели за педагошко водење.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС И САМОЕВАЛУАЦИЈАТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае методи и форми за ефективна настава;	1.1. дава стручна помош во подготовката и реализацијата на активната настава;
2. поседува знаења за екстерното и интерното проверување на постигањата на учениците;	2.1. дава стручна помош во подготовката и реализацијата на екстерното и интерното проверување на постигањата на учениците;
3. знае современи и различни методи и техники за следење и оценување и нивните можности и ограничувања;	3.1. помага при избор и изготвување на инструменти за вреднување и самовреднување на постигањата на учениците и соодветно ги користи;
4. познава стандарди за формативно и сумативно оценување;	
5. познава методологии за вреднување учебници;	5.1. вреднува дидактички компоненти на учебниците;
6. познава иновативни приоди во наставата;	6.1. промовира иновативни приоди во наставата;
7. познава методи и техники за поддршка на наставниците при самовреднувањето на наставната работа.	7.1. промовира култура на самовреднување како основа за унапредување на наставата.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае постапки за идентификација на надарени ученици;	1.1. поврзува карактеристиките на учениците со соодветните приоди на работа со ученици;
2. знае различни приоди на работа со ученици со различни лични особености	

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ИНДИВИДУАЛНИ И ГРУПНИ СОВЕТУВАЊА И КОНСУЛТАЦИИ СО РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за начините за поддршка на родителите во работата со деца со посебни образовни потреби;	1.1. помага на родители на деца со посебни образовни потреби за состојбата на нивните деца и дава соодветна помош и поддршка;
2. знае методи и форми за ефективно советување на родители.	2.1. користи различни методи и форми за индивидуални и групни советувања на родителите.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА **Потподрачје: СОРАБОТКА СО ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. информиран е за соодветните фирми во кои може да се реализира практична настава.	1.1. поврзува учениците со формите на практична настава.

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА **Потподрачје: ПОДДРШКА НА ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ И СОРАБОТКАТА ВО УЧИЛИШТЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за основните професионални компетенции за наставници.	1.1. формите и содржините на професионалниот развој ги поврзува со потребните компетенции на наставниците.

АНАЛИТИЧКО – ИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА **Потподрачје: ИСТРАЖУВАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТА РАБОТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава постапки за спроведување акциско и друго истражување во наставата.	1.1. спроведува акциско и друго истражување за подобрување на квалитетот на наставата.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА Потподрачје: УЧИЛИШНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈА(ПЛАНИРАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ НА ВОСПИТНО -ОБРАЗОВНАТА РАБОТА, ПЕДАГОШКА ЕВИДЕНЦИЈА И ДОКУМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛУАЦИЈА)	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае како се одвива наставниот процес;	1.1. користи инструменти за следење и интерпретира сознанија за нареден час; развива стратегии за подобрување на наставата;
2. знае за структурата на педагошката евиденција и документација и начините за нејзино водење.	2.1. организира и/или реализира периоднично следење на педагошката евиденција и документација;
	2.2. учествува во процесот на опфаќање на училишните обврзници и формирање на паралелките.

СПЕЦИФИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА СТРУЧЕН СОРАБОТНИК – ПСИХОЛОГ **Прилог бр. 3**

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ	**Потподрачје: ПОДДРШКА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УЧЕЊЕТО**
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае потврдени техники и стратегии за проценка и поттикнување на когнитивниот развој;	1.1. помага на ученици за свесноста на процесот на сопственото учење и развиваат вештините за самостојно учење;
2. познава техники за советување;	2.1. користи пристапи во советувањето на учениците базирани врз идентификување на нивните силни страни, развивање на нивниот потенцијал и следи ефекти од советувања;
3. познава принципи на работа во работилници.	3.1. има вештини за модерирање психолошки работилници.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ	**Потподрачје: СЛЕДЕЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА УЧЕНИЦИТЕ**
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае што се развојни и ситуациони кризи и познава начини за справување со истите;	1.1. идентификува и соодветно реагира на кризни состојби на учениците;
	1.2. користи стратегии за справување со несоодветно однесување на учениците;
2. знае потврдени техники и стратегии за проценка и подобрување на социо - емоционалното функционирање на учениците и нивното ментално здравје;	2.1. проценува и следи социјален и личен развој на учениците и дава поддршка за нивен хармоничен развој;
	2.2. придонесува за личниот и социјалниот раст и развој на учениците;
3. знае како медикаментите и дрогата (хемиските супстанции) влијаат врз психофизичката состојба и однесувањето.	3.1. придонесува за превенција на болести на зависност.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ	**Потподрачје: ПРОФЕСИОНАЛНА И КАРИЕРНА ОРИЕНТАЦИЈА НА УЧЕНИЦИТЕ**
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава психолошки мерни инструменти што се користат при професионалната ориентација.	1.1. врши проверка на општите и специфичните способности и професионалните интереси на учениците;
	1.2. синтетизира информации.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ВОСПИТНО -ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС И САМОЕВАЛУАЦИЈАТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. ги знае принципите и методите за ефективна настава;	1.1. дава стручна помош во подготовката и реализацијата на интерактивната настава;
2. поседува знаења за екстерното и интерното проверување на постигањата на учениците;	2.1. дава стручна помош во подготовката и реализацијата на екстерното и интерното проверување на постигањата на учениците;
3. знае современи и различни методи за следење и оценување и нивните можности и ограничувања;	3.1. пружа помош на наставници при изборот и изготвување на инструменти за вреднување и самовреднување на постигањата на учениците и соодветно да ги користат;
4. познава стандарди за формативно и сумативно оценување;	
5. поседува знаења од психометрија.	5.1. прави психометриска анализа на тестови за знаења.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае постапки за идентификација на надарени ученици	1.1. ги поврзува карактеристиките на учениците со соодветните начини за работа со ученици;
	1.2. ги синтетизира добиените информации.
2. знае начини за работа со ученици со различни особености	

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ИНДИВИДУАЛНИ И ГРУПНИ СОВЕТУВАЊА И КОНСУЛТАЦИИ СО РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае начини за поддршка на родителите во работата со деца со посебни образовни потреби;	1.1 помага на родители на деца со посебни образовни потреби за разбирање на состојбата на нивните деца и дава потребна помош и поддршка;
2. знае форми и методи за ефективно советување на родители.	2.1 користи различни методи за индивидуални и групни советувања на родителите.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ Потподрачје: ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОДИТЕЛИТЕ ВО ЖИВОТОТ И РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за важноста на соработката со семејството за превенција на негативни влијанија кај младите.	1.1. развива стратегии за превенција на потенцијално негативни влијанија на средината врз младите.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА Потподрачје: СОРАБОТКА СО ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. информиран е за соодветните фирми во кои може да се реализира практична настава.	1.1. поврзува карактеристики на учениците со формите на практична настава.

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА Потподрачје: ПОДДРШКА НА ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И СОРАБОТКАТА ВО УЧИЛИШТЕТО	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава основни професионални компетенции на наставници.	1.1. поврзува форми и содржини на професионален развој со потребните компетенции на наставниците.

АНАЛИТИЧКО – ИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА Потподрачје: ИСТРАЖУВАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТА РАБОТА	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава можности и ограничувања на различни тестови за личноста и тестови за знаења;	1.1. користи психолошки тестови и интерпретира резултати од тестирања;
2. познава психометриските стандарди;	2.1. ги почитува психометриските стандарди при изборот и изработката на мерни инструменти;
3. познава постапки за спроведување акциско истражување во образованието.	3.1. спроведува акциски истражувања за подобрување на учењето и менталното здравје на учениците.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈА(ПЛАНИРАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ НА ВОСПИТНО -ОБРАЗОВНАТА РАБОТА, ПЕДАГОШКА ЕВИДЕНЦИЈА И ДОКУМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛУАЦИЈА)**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае како треба да се одвива наставниот процес;	1.1. користи инструменти за следење на наставата и ги интерпретира добиените сознанија за следниот час;
	1.2. развива стратегии за подобрување на наставата.
2. Знае правилно да користи психодијагностички инструменти.	2.1. избира и користи психодијагностички инструменти кои се соодветни за работа во училиште.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА КЛИМА, БЕЗБЕДНА СРЕДИНА И ДЕМОКРАТСКО УЧЕСТВО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава различни начини за справување со кризни ситуации во училиштето.	1.1. користи механизми, техники и стратегии за кризна интервенција во училиштето;
	1.2. користи вештини за разрешување конфликти и ги развива истите кај учениците.

СПЕЦИФИЧНИ ПРОФЕСИОНАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА СТРУЧЕН СОРАБОТНИК - СОЦИОЛОГ **Прилог бр. 4**

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УЧЕЊЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава социјални фактори кои влијаат на учењето и успехот на учениците;	1.1. идентификува ученици од социјално ранливите категории и обезбедува поддршка во учењето;
2. знае за социопатолошките појави меѓу младите.	2.1. идентификува и проценува ученици со социопатолошко однесување во училиштето и обезбедува соодветна поддршка.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: СЛЕДЕЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае што се развојни и ситуациони кризи и познава начини за справување со истите;	1.1. идентификува и соодветно реагира на кризни состојби на учениците;
	1.2. користи стратегии за справување со несоодветно однесување на учениците;
2. знае принципи, модели и форми за користење на слободното време на учениците во и надвор од училиштето.;	2.1. дава поддршка во организацијата и реализацијата на вонnаставните активности на учениците во и надвор од училиштето.
3. знае за важноста на структурирањето на слободното време за позитивен развој на личноста.	3.1. мотивира ученици за активно користење на слободното време.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ВОСПИТНО – ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС И САМОЕВАЛУАЦИЈАТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае кои се потенцијалите и ризиците во учењето на учениците со различно социокултурно потекло;	1.1. помага на наставници при планирање да водат грижа за социјалните и културните карактеристики на средината и семејствата на учениците;
2. знае за потенцијалите на различни видови воннаставни активности.	2.1. помага на наставници при планирање и организирање на наставни и воннаставни активности, соработката со организации и локалната заедница, соработката со родителите и друго.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ИНДИВИДУАЛНИ И ГРУПНИ СОВЕТУВАЊА И КОНСУЛТАЦИИ СО РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае како да ја испита и процени семејната средина на детето.	1.1. помага на родители во идентификување, следење и надминување на социопатолошки појави кај нивните деца;
	1.2. промовира здрав стил на живеење во семејството.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОДИТЕЛИТЕ ВО ЖИВОТОТ И РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. ја разбира важноста на соработката со семејството за превенција на негативни влијанија кај младите.	1.1. развива стратегии за превенција на потенцијално негативни влијанија на средината врз младите.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА **Потподрачје: СОРАБОТКА СО ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за функционалните односи и конфликти во училиштето и заедницата.	1.1. го согледува влијанието на домот и заедницата врз учениците и училиштето.

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА **Потподрачје: ПОДДРШКА НА ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ И СОРАБОТКАТА ВО УЧИЛИШТЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. ги познава основните професионални компетенции на наставници.	1.1. формите и содржините на професионалниот развој ги поврзува со потребните компетенции на наставниците.

АНАЛИТИЧКО – ИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА Потподрачје: ИСТРАЖУВАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТА РАБОТА	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. запознаен е со методологијата на социолошките истражувања во образованието.	1.1 идентификува прашања релевантни за училиштето и ги истражува;
	1.2 користи резултати од социолошки истражувања во сопствената практика.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА Потподрачје: УЧИЛИШНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈА(ПЛАНИРАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ НА ВОСПИТНО -ОБРАЗОВНАТА РАБОТА, ПЕДАГОШКА ЕВИДЕНЦИЈА И ДОКУМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛУАЦИЈА)	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за структурата на педагошката евиденција и документација и начините за нејзино водење.	1.1. организира и/или реализира периодично следење на педагошката евиденција и документација;
	1.2. учествува во процесот на опфаќање на училишните обврзници и формирање на паралелките.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА Потподрачје: УЧИЛИШНА КЛИМА, БЕЗБЕДНА СРЕДИНА И ДЕМОКРАТСКО УЧЕСТВО	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за важноста од вклученоста на сите ученици во образовниот процес;	1.1. води грижа за вклученоста на учениците со девијантно однесување во активностите во и надвор од училиштето.

Прилог бр. 5

СПЕЦИФИЧНИ ПРОФЕСИОНАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА СТРУЧЕН СОРАБОТНИК – СОЦИЈАЛЕН РАБОТНИК

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ	**Потподрачје: ПОДДРШКА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УЧЕЊЕТО**
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. ги разбира меѓучовечките односи, интеракции и влијанието на социјалните ситуации врз функционирањето на поединецот;	1.1 располага со вештини за идентификација и евиденција на ученици со социјален ризик и потешкотии во учењето;
2. познава методики на социјална работа со поединец и социјална работа во локалната заедница.	2.1 располага со вештини за идентификација, организација и искористување на расположливите ресурси во училишната и надворешната средина во функција на подобрување на образовниот успех на учениците.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ	**Потподрачје: СЛЕДЕЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА УЧЕНИЦИТЕ**
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае што се развојни и ситуациони кризи и познава начини за справување со истите;	1.1 идентификува и соодветно реагира на кризни состојби на учениците;
	1.2 користи стратегии за справување со несоодветно однесување на учениците;
2. знае за влијанието на семејството врз развојот на учениците;	2.1 работи на интеграција на ученици од различни социокултурни средини;
3. познава системски пристапи и методики за социјална работа со поединец, социјална работа со група и социјална работа во локалната заедница;	3.1застапува права и интереси на социјално ранливи ученици и поврзува со ресурси за задоволување на нивните социјално-заштитни потреби;
4. запознаен е со основите на социјалната работа во услови на криза;	4.1 дава директни услуги за подобрување на социјалната ситуација на семејствата од кои потекнуваат учениците;
5. познава методи за реализација на програми за социјална превенција;	5.1 поседува вештини и применува техники за проценка, планирање и директна и индиректна интервенција поврзана со ученикот и средината.

6. познава проблемски пристапи во социјалната работа (пристап кон решавање проблеми, пристап кон решавање задачи, пристап фокусиран на решенија).	

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС И САМОЕВАЛУАЦИЈАТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за потенцијалите и ризиците во учењето на учениците со различно социокултурно потекло.	1.1 помага на наставници при планирање да водат грижа за социјалните и културните карактеристики на средината и семејствата на учениците;

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава техники на медијација и решавање конфликти во социјалната работа.	1.1 располага со вештини за застапување, консултација, советување и медијација во социјалната работа.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и вештини	Професионални способности и вештини
1. познава техники на медијација и решавање конфликти во социјалната работа со родители.	1.1 располага со вештини за консултација, советување и медијација со родители од семејства со социјален ризик.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ИНДИВИДУАЛНИ И ГРУПНИ СОВЕТУВАЊА И КОНСУЛТАЦИИ СО РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава пристапи за работа со семејства и поединични случаи.	1.1 дава социјална поддршка на семејствата;
	1.2 застапува права и интереси на ученици од семејства со социјален ризик и ги поврзува семејствата со потребните ресурси;

	1.3.располага со вештини за проценка, планирање и директна и индиректна интервенција во семејствата со социјален ризик и користи соодветни техники (екомапа, генограм, култураграм и др.).

РАБОТА СО РОДИТЕЛИ ТЕ **Потподрачје: ЕДУКАЦИЈА НА РОДИТЕЛИ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за значењето на на едукацијата на родителите во функција на подобрување на успехот на учениците во воспитно – образовниот процес и спречува појава на социјални проблеми.	1.1 креира, имплементира и евалуира програми од областа на социјалната превенција.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОДИТЕЛИТЕ ВО ЖИВОТОТ И РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава модалитети на соработка помеѓу училиштето и семејството.	1.1 мотивира и вклучува родителите од семејствата со социјален ризик во работата на училиштето.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА **Потподрачје: СОРАБОТКА СО ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава методика на социјална работа во локална заедница.	1.1. користи различни модели на социјална работа во локална заедница (социјален развој, социјално планирање, социјална акција и зајакнување).

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА **Потподрачје: СОРАБОТКА СО СТРУЧНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. располага со знаења од областа на мрежната социјална работа.	1.1. воспоставува мрежна соработка со надворешни организации и институции.

АНАЛИТИЧКО – ИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА **Потподрачје: ИСТРАЖУВАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТА РАБОТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за методологија на социјалната работа во образованието.	1.1. располага со вештини за примена на квалитативни и квантитативни социјални истражувања;
	1.2. располага со вештини за изработка на инструменти потребни за реализација на социјални истражувања.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈАПЛАНИРАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТАРАБОТА, ПЕДАГОШКА ЕВИДЕНЦИЈА И ДОКУМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛУАЦИЈА)**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. Запознаен е со основите за планирање и програмирање и евалуација на социјалната работа во училиштата.	1.1 користи техники за програмирање и евалуација на социјалната работа со поединци и семејства.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА КЛИМА, БЕЗБЕДНА СРЕДИНА И ДЕМОКРАТСКО УЧЕСТВО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. препознава во семејствата социјални ризици кои водат кон исклучување на учениците од образовниот процес.	1.1 застапува права на ранливи и маргинализирани поединци и групи;
	1.2 работи на обезбедување целосен опфат на учениците од семејства со социјален ризик.

Прилог бр. 6

СПЕЦИФИЧНИ ПРОФЕСИОНАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА СТРУЧЕН СОРАБОТНИК – СПЕЦИЈАЛЕН ЕДУКАТОР И РЕХАБИЛИТАТОР

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УЧЕЊЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. поседува знаења за специфичните карактеристики на учениците со посебни образовни потреби;	1.1 дава соодветна поддршка и го следи напредокот на учениците со посебни образовни потреби;
2. поседува знаења за соодветни техники и стратегии за проценка на образовните потреби на учениците со посебни образовни потреби.	2.1 користи диференцијација и индивидуализација со цел обезбедување на пристап до наставните содржини;
	2.2 користи асистивна технологија во работата со ученици со посебни образовни потреби.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: СЛЕДЕЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. поседува знаења за следење на ефектите од ИОП-от.	1.1 учествува/врши ревизија на ИОП
	1.2 утврдува потреба од дополнителни сервиси за поддршка.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: ПРОФЕСИОНАЛНА И КАРИЕРНА ОРИЕНТАЦИЈА НА УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. препознава специфични карактеристики на ученици со посебни образовни потреби и адекватни занимања за учениците со посебни образовни потреби.	1.1 дава поддршка при соодветен избор на занимања.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ

Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС И САМОЕВАЛУАЦИЈАТА

Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава соодтветни начини за модифицирање и адаптирање во наставата и просторот и оценување на постигањата според ИОП.	1.1 изготвува/избира методи, техники, средства за работа и инструменти за оценување соодветни на видот на посебни образовни потреби, поставените цели во ИОП и стилот на учење на ученикот.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ

Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ

Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за карактеристиките на учениците со посебни образовни потреби.	1.1 оспособува наставници за препознавање и работа со овие ученици и ги јакне нивните капацитети.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ

Потподрачје: ИНДИВИДУАЛНИ И ГРУПНИ СОВЕТУВАЊА И КОНСУЛТАЦИИ СО РОДИТЕЛИТЕ

Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за начините за поддршка на родителите во работата со деца со посебни образовни потреби;	1.1. помага на родители на деца со посебни образовни потреби за разбирање на состојбата на нивните деца и дава стручна помош и поддршка;
2. знае за спецификите за ефективно советување на деца со посебни образовни потреби.	2.1.користи различни методи за индивидуални и групни советувања на родителите на деца со посебни образовни потреби.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА

Потподрачје: СОРАБОТКА СО ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА

Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. информиран е за соодветните фирми во кои може да се реализира практична настава.	1.1. ги поврзува карактеристиките на учениците со формите на практичната настава.

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА

Потподрачје: ПОДДРШКА НА ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ И СОРАБОТКАТА ВО УЧИЛИШТЕТО

Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава основни професионални компетенции за наставници.	1.1.формите и содржините на професионалниот развој ги поврзува со потребните компетенции на наставниците.

АНАЛИТИЧКО – ИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА **Потподрачје: ИСТРАЖУВАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТА РАБОТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава постапки за спроведување акциско и друго истражување во наставата.	1.1.спроведува акциски истражувања за подобрување на квалитетот на наставата.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈА(ПЛАНИРАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНАТАРАБОТА, ПЕДАГОШКА ЕВИДЕНЦИЈА И ДОКУМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛУАЦИЈА)**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за структурата на евиденцијата и документацијата за учениците со посебни образовни потреби и начините за нејзино водење.	1.1. организира и/или реализира периодично следење на изработката на евиденцијата и документацијата за учениците со посебни образовни потреби.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА КЛИМА, БЕЗБЕДНА СРЕДИНА И ДЕМОКРАТСКО УЧЕСТВО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. разбира зошто е важно вклучување на учениците со посебни образовни потреби во сите активности на училиштето;	1.1.вклучува учениците со посебни образовни потреби во активностите на ученичките заедници.

СПЕЦИФИЧНИ ПРОФЕСИОНАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА СТРУЧЕН СОРАБОТНИК – БИБЛИОТЕКАР

Прилог бр. 7

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ	**Потподрачје: ПОДДРШКА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УЧЕЊЕТО**
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава соодветни стратегии за учење и поддршка на учениците во учењето согласно индивидуалните карактеристики;	1.1. сензибилен е за различните образовни потреби на учениците, умее да ги идентификува и да обезбедува соодветна поддршка;
	1.2. ги поврзува теориите за учење со барањето и користењето информации;
2. знае за факторите кои влијаат врз процесот на учење и мотивација на учениците;	2.1. гради високи лични стандарди за успех и позитивен став кон читањето и учењето;
	2.2. идентификува потенцијални негативни фактори во учењето и ги зема предвид во работата со учениците;
3. познава методи и техники за работа со ученици и нивно успешно советување за читање и учење;	3.1. пристапите во поддршката на учениците и учењето ги усогласува со нивните специфични потреби;
4. познава културолошките специфики на средината во која се наоѓа училиштето;	4.1. умее да одбере соодветни материјали за да ги задоволи потребите на различните корисници;
5. има основни познавања од јазиците на кои се изведува наставата во училиштето и од странските јазици што се изучуваат во училиштето;	5.1. пронаоѓа и нуди литература на наставните јазици во училиштето и на странските јазици што се изучуваат во училиштето;
6. познава принципи за работа во работилници;	6.1. има вештини за модерирање едукативни работилници;
7. познава ефективни стратегии и техники за читање и учење.	7.1. помага на учениците да ги развиваат вештините за самостојно читање и учење.

РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ **Потподрачје: СЛЕДЕЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. препознава предизвици во комуникацијата и соработката со припадници на различни култури, со различни вредности и искуства;	1.1. комуницира со учениците на начин кој обезбедува поддршка и доверба;
	1.2. комуникацијата со ученици ја заснова врз почит и внимание, промовирајќи ги позитивните вредности, ставови и однесувања кои ги очекува и од нив;
2. знае за важноста на читањето за личен и социјален развој и познава различни начини за мотивирање за читање;	2.1. користи различни приоди за мотивирање и развој на интересите за читање;
	2.2. развива способности за аналитичко и критичко читање;
3. знае модели и форми за водење на воннаставни активности за читање и пишување;	3.1. организира различни видови воннаставни активности за читање и пишување;
4. познава актуелни изданија во литературата (научна и уметничка) за деца/млади.	4.1.избира материјали од различен формат за поддршка на читањето заради учење и заради уживање

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС И САМОЕВАЛУАЦИЈАТА**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. познава потенцијали на различни извори на знаења; различни вредности и искуства;	1.1. дава стручна поддршка на наставници за користење различни извори на знаења;
2. знае за специјалностите на различни издавачки куќи во издаваштвото;	2.1 проактивно бара и следи најнови публикации и изданија релевантни за воспитно-образовната работа;
3. има познавања за концепциските документи и општи познавања за наставните планови и програми за степенот на образованието во којшто работи;	3.1. ги поврзува расположливите ресурси во библиотеката со наставните и воннаставните програми;
4. разбира посебност/ индивидуалност на учениците.	4.1 почитува посебности/ индивидуалности на секој ученик и ги поврзува неговите потреби со соодветни извори на учење.

РАБОТА СО НАСТАВНИЦИТЕ **Потподрачје: ПОДДРШКА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РАБОТА СО УЧЕНИЦИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае начини за работа со ученици преку користење разна литература.	1.1 поврзува карактеристики и афинитети на учениците и соодветно избира литература.

РАБОТА СО РОДИТЕЛИТЕ **Потподрачје: ЕДУКАЦИЈА НА РОДИТЕЛИТЕ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае начини и форми за комуникација со родителите;	1.1 умее комуникацијата да ја приспособи на различните карактеристики на родителите;
2. разбира за важноста на соработката со родителите.	2.1 користи различни начини за вклучување на родителите во разни активности во библиотеката.

СОРАБОТКА СО ЗАЕДНИЦАТА **Потподрачје: СОРАБОТКА СО СТРУЧНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. располага со знаења од областа на библиотекарското работење и сличните дејности;	1.1 умее да воспостави мрежа на соработка со надворешни организации и институции со дејност поврзана со библиотекарството, книгоиздателството, библиофилството и слично;
2. познава специфики на различни видови библиотеки.	2.1 користи информации од различни видови библиотеки.

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА **Потподрачје: ЛИЧЕН ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. знае за комплексноста на професијата стручен соработник-библиотекар и потребата од доживотно учење;	1.1користи знаења од (формалното, неформалното и информалното образование и учење) во функција за унапредување на сопствената практика;
2. знае за важноста од личен професионален развој;	2.1 идентификува потреби за личен професионален развој користејќи ги стандардите и резултатите од саморефлексија на сопствената работа;

3. знае за компетенциите и стандардите за својот профил на стручен соработник;	
4. ја разбира важноста од планирањето на сопствениот професионален развој;	
5. знае ефективни начини и можности за личен и професионален развој;	5.1 анализира и утврдува потреби за подобрување на сопствената практика;
6. информиран е за професионалните здруженија на библиотекари;	6.1 соработува со стручните соработници и со професионални здруженија во и надвор од училиштето.
7. познава етички кодекс на професијата.	

ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА **Потподрачје: ПОДДРШКА НА ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ И СОРАБОТКАТА ВО УЧИЛИШТЕТО**	
Професионални знаења и разбирања	Професионални способности и вештини
1. разбира за важноста на професионалната соработка во училиштето;	1.1 воспоставува професионални односи во работата;
2. разбира за потенцијалите на материјалите за учење изготвени од страна на наставниците;	2.1 промовира и споделува ресурси за учење изготвени од наставниците;
3. познава начини за извлекување и користење информации од различни пишани и дигитални извори.	3.1 дава професионална поддршка на наставничкиот кадар поврзано со библиотеката и користењет на соодветни информации.

УЧИЛИШНА СТРУКТУРА, ОРГАНИЗАЦИЈА И КЛИМА **Потподрачје: УЧИЛИШНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈА И УЧИЛИШНА КЛИМА, БЕЗБЕДАНА СРЕДИНА И ДЕМОКРАТСКО УЧЕСТВО**	
Професионални знаења и разбирања	**Професионални способности и вештини**
1. ја разбира важноста на библиотеката како центар за учење и користење различни извори на информации;	1.1 Ја организира библиотеката да претставува центар за учење и размена на информации во училиштето.
2. познава различни видови материјали и средства за учење и поучување и за реализација на наставните планови и програми во училиштето;	2.1 вреднува извори за учење со различни формати и од различни медиуми;
	2.2 умее да поврзува развојни политики на училиштето со ресурси потребни за имплементација;
3. ги разбира социјалните и психолошките фактори кои влијаат врз користењето на ресурсите од страна на стручниот персонал и учениците;	3.1 користи различни начини за подигање на интересот на учениците, вработените и родителите за користење на библиотеката;

4. ги познава и разбира мултимедијалните продукти, локални и други мрежи и онлајн библиотечни услуги;	4.1 упатува ученици и вработени да користат мултимедијални продукти и онлајн библиотечни услуги;
5. разбира дека при планирањето на работата во училиштето треба да се имаат предвид специфичностите на средината во која се наоѓа училиштето.	5.1 организира настани поврзани со работењето на библиотеката што го рефлектираат училишниот план и програма и специфичностите на заедницата;
6. познава различни начини на пишување и претставување содржини;	6.1 проценува и избира најсоодветен начин за презентирање информации;
7.познава можностит за користење различна информациско-комуникациска технологија со вклучување на нови технологии;	7.1 умее да користи ИКТ за креирање, зачувување, наоѓање, споделување и организирање информации и за комуникација;
8. знае за различностите меѓу луѓето и меѓу заедниците (култура, физички изглед и сл.);	8.1 промовира сензитивност за и прифаќање на различностите;
9. ги знае и разбира правилата за водење и организација на училишна библиотека;	9.1 организира библиотеката да биде лесно достапна за корисниците;
	9.2 обезбедува пристап до библиотечниот материјал по електронски пат;
	9.3 ги упатува учениците да користат библиотека;
10.ги познава библиотечните процеси, набавка на книги, периодика, списанија, весници и др.;	10.1. ја унапредува работата на библиотеката врз основа на сознанијата за ефектите од претходната работа (користење на библиотеката, задоволство и ефекти од користењето);
	10.1. врши стручна обработка-каталогизација, класификација и подредување на книжниот фонд;
11.познава софтвери за библиотечно работење и нивните предности;	11.1 користи компјутерски системи за библиотечно работење
12.знае за регулативата за безбедност на библиотека и ја разбира важноста од воспоставувањето безбедносен систем;	12.1. приспособува безбедносен систем согласно условите во училиштето;
	12.2. обезбедува почитување на кодексот на однесување во библиотеката;
13. познава регулатива за авторските права и правилата за цитирање.	13.1 промовира почитување на авторските права и правилно цитирање.